

Дәріс 3. Буддизм және миссионерлік

Дәрістің мақсаты – Буддизмнің таралу тарихының негізгі кезеңдерін талдау.

Дәрістің негізгі мәселелері:

1. Буддизм дінінің таралу кезеңдері;
2. Буддизмдегі миссионерлік түсінігі;
3. Миссионерліктің буддизмде алатын орны;

Буддизм, сондай-ақ Дхарма-винайя - Гаутама Будданың ілімдері мен жазбаларына негізделген дін. Буддизм ежелгі Үндістанда біздің дәуірімізге дейінгі VI және IV ғасырлар арасында шрамандар дәстүрі ретінде пайда болды және Азияның басым бөлігінде таралды. Бұл 520 миллионнан астам ізбасары бар әлемдегі төртінші дін, бұл әлем халқының 7% -дан астамын құрайды. Басқа екі ірі әлемдік діннен (христиандық пен ислам) айырмашылығы - буддизм теистік дін емес, яғни жаратушы Құдай мен мәңгілік жанның болмысын жоққа шығаратын дін. Буддизмнің негізін қалаушы Шакья руынан шыққан Сиддхартха Гаутама.

35 жасында ұзақ медитация кезінде Сиддхартта ағартушылыққа жетеді, яғни Буддаға айналып, өзінің ілімі – дхарманы уағыздай бастайды. Бұл ілімнің мәні төрт асыл ақиқат болды. Бірнеше ғасырлар бойы Будда ілімі ауызша жеткізілді, ал біздің дәуірімізге дейінгі I ғасырда олар үш себетке салынған пальма жапырақтарына жазылған. Сондықтан буддалық канонның атауы - Трипитака («Үш себет»). Сонымен қатар, барлық буддистер Будда белгілеген бес ережені ұстануы керек: тірі жандарға зиян келтірмеу, ұрлық жасамау, зина жасамау, өтірік айтпау, ішімдік пен есірткі қолданбау. Буддизмнің үш мектебі бар: Тхеравада - «ақсақалдардың ілімі», Махаяна - «ұлы шеңбер» және Ваджраяна - «алмазды шеңбер». Негізінен Шри-Ланка мен Оңтүстік-Шығыс Азияда кең таралған Тхеравада Будда Шакьямуни мен оның шәкірттері шеңберінен шыққан ең көне қозғалыс болып саналады.

Буддистер миссионерлік қызметті әртүрлі жолдармен жүзеге асырады, олар дінге келуге және бұрынғы діни нанымдардан бас тартуға қарсы. Дегенмен, бұл 21-ші ғасырдағы буддистердің дәстүрінің маңызды құрамдас бөлігі болып қала береді, бұл оларды Будда ілімдерін қызығушылық танытатындарға тарату үшін саяхаттауға итермелейді. Буддистердің дхарманы таратуға қызығушылық танытқандықтан, олар көбінесе ілімдерді заманауи дискурстармен үйлестірді, нәтижесінде ғалымдар қазіргі буддизм деп атады. Шығыс Азиядан, Оңтүстік-Шығыс Азиядан, Оңтүстік Азиядан және Батыстан келген миссионерлердің, сондай-ақ Далай Лама мен Титъ Нат Хан сияқты әлемге әйгілі монахтардың мысалдары ілімді таратудың негізгі мотивация екенін көрсетеді. Бұл қайраткерлер өздерінің хабарламаларын заманауи немесе әлеуметтік бағдарланған шеңберде жасайды, бірақ олардың қызметінің түбірі миссионерлік қызметте жатыр. Заманауи буддисттік миссионерлердің басты хабары - буддизмнің барлығына ашық және жылы, буддизм ішіндегі тәжірибелерге жүгінудің қажеті жоқ, ал буддисттік ілімдер барлығына бірдей қолданылады деген идеяларды таратуда.

Будданың тікелей шәкірттерінен кейін, келесі маңызды буддистік миссионерлер Үндістанның, Шри-Ланка мен Бирманың барлық діндеріне, сондай-ақ Ливияға, Мысырға және Сирияға жіберілген Ашока патшаның қолдауымен болды. Буддистік миссионерлік қызметінің соңғы үлкен жетістігі 18-19 ғасырларда тибет монахтарының Ресейдің Қиыр Шығысындағы буряттар мен қалмақтарды дінге қабылдауы болды. Батысқа алғашқы заманауи миссионер 19 ғасырдың аяғында Шри-Ланкалық Анагарика Дхаммапала болды. Бүгінгі таңда көптеген елдерден келген буддистік миссионерлер Батыста белсенді түрде жұмыс істеуде.

Будда монахтары да миссионерлер, тек нәзік және жанама мағынада. Олардың мақсаты - әлемде буддистерді көбейту емес. Буддист ретінде сәйкестендіру буддисттік дәстүр бойынша ағартушылық немесе нирвана мақсатына жету үшін қажет емес деп санайды. Дегенмен, егер сіз будда храмдары мен монахтармен байланыста болсаңыз, бұл

мақсатқа жету үшін шабыттаны әлдеқайда оңай. Буддист монахтары өз миссиясын Буддизмнің соңғы жылдардағы бейбітшілік туралы хабары мен медитация мен ойлау тәжірибесінің артықшылықтарына байланысты өсіп келе жатқан танымалдылығын пайдалану арқылы жүзеге асырады.

Бұл буддизмді миссионерлік дін ретінде көрсететін буддистік жазбалардың негізгі идеясы. Будда түсінген шәкірттеріне ілімге дайын осындай адамдарға көмектесуге дайын болуды бұйырды. Тайландтағы будда монахтары жаһандану мен діни туризмді пайдаланып, өз діндерін таратудың жаңа жолдарын тапты. Тайландтық монахтар буддист емес саяхатшыларға медитацияға қатысуға, буддистер қауымдастығына қосылуға, монахпен сөйлесуге, сондай-ақ еріктілерге ғибадатханада ағылшын тілін үйретуге мүмкіндік берді.

Бақылауға арналған сұрақтар:

1. Буддизм дінінің таралу кезеңдерінің менталдық картасын ұсыныңыз;
2. Қазіргі уақытта буддистердің миссионерлік қызметтеріне баға беріңіз;
3. Буддизм мен христиан миссионерлік қызметтерін салыстырыңыз.

Ұсынылған әдебиеттер тізімі:

1. Курманалиева А.Д., Утебаева Д.С., Әскенұлы Е. Миссионерлік әдістері. – А., 2019 – 178 б.
2. Байтенова Н.Ж. и другие. Основы религиоведения. – Алматы: Қазақ университеті, 2015 г.
3. Sharma A. Problematizing Religious Freedom // Studies in Global Justice. – 2011. – № 9. – 263 p. // <http://www.springer.com/series/6958>
4. <http://elibrary.kaznu.kz>
5. <https://www.britannica.com>